

Бесіда

«До мови серцем пригорнись»

Мета. Дати учням поняття про те, що рідна мова для кожної людини – це те життєдайне джерело, звідки вона бере свою енергію, життєву силу, яка закладена віками, з покоління в покоління цілим народом, рідним краєм. Розвивати і збагачувати мову учнів, збагачувати словниковий запас; виховувати любов і гордість за рідну українську мову, бажання зберегти її чистоту і красу.

Матеріал для бесіди. Карта України, картини природи рідного краю, музика, пісні, які звучатимуть під час її проведення.

Вчитель. Сьогодні, діти, ми з вами поговоримо про рідну мову, якою всі повинні розмовляти гарно і чітко. Адже мова — це засіб спілкування між людьми і не тільки... Мова — це вираження культури і знань людини, її патріотизму, мудрості, її поглядів і переконань, її приналежності до певної нації, народу, держави...

От що таке — мова. Заговорила людина і відразу чуєш, хто вона: італієць, грузин, француз, англієць, болгарин, поляк, чех або словак... Чуєш, як вона висловлює свої думки, як багато різноманітних слів вживає у мові і відразу знаєш, що людина освічена, розумна, знаюча, мудра... Бачиш, як бережно, з якою ніжністю і любов'ю ставиться вона до рідної мови і бачиш — це справжній патріот своєї Батьківщини, свого народу... От, що таке — мова! У кожного народу вона своя. У вірмен — вірменська, португальців — португальська, в іспанців — іспанська, у грузинів — грузинська... А у нас, українців, дуже гарна, співуча і ніжна — українська мова. Сама чарівна українська земля народила таку чудову і барвисту, багату мову. Варто придивитись до природи рідного краю, до ніжних сонячних світанків, до сивих туманів понад лугами, до веселкових барв лугів навесні, до квітучих садів і полів, щоб збагнути, що саме така мова повинна жити серед цієї незбагненої земної краси.

А мова наша і справді багата, співуча, натхненна і світанкова... Нею можна про все розповісти, все повідомити, нею можна мріяти і малювати будь-які картини природи, бо на кожне явище, на кожне почуття є відповідні слова, та й не одне, а по декілька, щоб краще розкрити думки і мрії. Наша мова дуже гарна, багата, світла. Але її треба вчити, щоб добре нею розмовляти, щоб відчути серцем її красу і багатство, щоб зрозуміти її неповторність і ніжність, мелодійність і багатство кольорів. Це наша рідна українська мова, дана нам цією землею, цим світом, у якому нам випало щастя жити.

Учень.

В нас українська мова промениста,
Доступна й лагідна, весела і дзвінка.
Багата, як земля, джерельно чиста
І тепла, наче мамина рука.
Я вчуся нею гарно розмовляти,
Читаю вірші і пишу слова.
Бо рідну мову треба добре знати.
Вона чудова, ніжна і жива.
Вона дзвенить у срібному джерельці,
У дивних квітах, у дзвінкій росі.
Вона живе й співа в моєму серці.
Її ми дуже любимо усі.

Учениця.

Моя чарівна мова промениста,
Вона у пісні й казочці звучить.
Найкраща в світі рідна і барвіста,
А як без неї на Землі прожить?
В нас, українців, — українська мова!
В ній найсвітліші, лагідні слова.
Її матусі ніжна пісня колискова,
Як сонечко нас щедрозігрива.

Вчитель. Український народ має давню історію, він витворив оригінальну й неповторну культуру, відому всьому світові. Однак найголовнішою його ознакою, що дає йому право називатися нацією, є мова - його найбільша духовна цінність, його суть, основа його буття. Саме мова формує і визначає свідомість, творить людину, культуру, історію. Це найдорожчий скарб, переданий українцям сотнями й сотнями попередніх поколінь, виплеканий у давньому переказі, у народній пісні, у влучній приказці.

Мова – духовний скарб нації. Це не просто засіб людського спілкування, це те, що живе в наших серцях. Змалечку виховуючи справжню людину, кожен із нас повинен передусім створити в своїй душі світлицю, в якій зберігається найцінніший скарб – **МОВА**.

Досвід людства упродовж тисячоліть переконливо доводить, що мова об'єднує народи в нації й змінює державу. Занепадає мова – зникає і нація. Коли ж мова стає авторитетною, перспективною, необхідною і вживається насамперед національною елітою – сильною і високорозвиненою стає як нація так і держава.

Мова дається одвіку й довіку, це - спадкоємність не лише в межах роду, а й цілого народу. Українська мова -це святі скрижалі нашої нації, тому її слід берегти, пишатися нею, завжди пам'ятаючи про її значення, про її рятівну, цілющу, відроджуючу силу.

Мова - це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова - це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова - це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність народу.

І саме сьогодні ми зможемо перевірити, як добре ви знаєте українську мову.

1. «Словограй».

Від поданих слів утворіть, змінюючи першу літеру, нові.

I учасник: МАК, ВІР, СІЧ.

II учасник: ВІЙ, РІК, ПОРТ.

2. «Скоромовка язика не ламає, а вимови навчає».

Вимовити скоромовку.

I учасник: Босий хлопець сіно косить,
Роса росить ноги босі.

II учасник: Бабин біб розцвів у дощ,
Буде бабі біб у борщ.

Вчитель. Наша мова розвивається, вона постійно збагачується новими словами, новими виразами. Мова – це показник культури людини. Недаремно кажуть: «Заговори, щоб я тебе побачив». На жаль, сьогодні не так багато людей, які володіють рідною мовою досконало. Причиною цієї прикраси стало насамперед те, що в результаті злиття української і російської мов утворився так званий «суржик», який є небезпечним і шкідливим, оскільки засмічує і поганить одну з найяскравіших мов світу.

Максим Рильський закликав: «Пильно і неперестанно політь бур'ян...». А «бур'яну» ж у нашій мові так багато! Навіть ті, хто на уроках досить вправно спілкується рідною мовою, після уроків уживають українсько-російську мовну суміш. А говорити слід правильно, бо перед нами відповідальне завдання - узяти все краще з надбання наших предків, сконцентрувати весь розум і духовний потенціал нації, щоб відродилася і розквітла Україна, щоб усміхнулася доля нашому народу.

Вчитель. Як ви вважаєте, легка чи важка українська мова для вивчення? Чим можете довести своє твердження? (Відповіді дітей).

Як ви гадаєте, чи мова виховує людину? Доведіть свою думку.

Українські прислів'я доводять, що мова виховує людину, наприклад:

- «Слово не горобець, випустиш, не спіймаєш». Це говорить про те, що треба завжди добре подумати, що маєш сказати, щоб не образити і не скривдити людину, а це дуже важливо.
- «Розумний слова побоїться, а дурневі і батіг не допоможе». Це прислів'я каже про те, що мова виховує. А розумна людина завжди прислухається до слів, до порад.
- «Мудрий не все каже, що знає, а дурний не все знає, що каже». Прислів'я засуджує тих, хто говорить без пуття, бо якщо хочеш щось сказати, то треба бути переконаним у своїй правоті і знати, що коли казати. Це правила поведінки.
- «Розумній голові досить дві слові». Це прислів'я розказує, що розумного легко виховувати словами, тому що він їх розуміє і старається одразу виправитись та зробити все правильно.
- «Хліб-сіль їж, а правду ріж». Прислів'я вчить говорити правду в очі, не боятися цього. Це виховує людину сміливою, мужньою.
- «Вмій жартувати, та знай, коли перестати». Прислів'я закликає знати міру в жартах, бо коли вони доречні, то всім весело, а коли ні, то треба припинити. Це виховує в людині стриманість, відчуття міри.
- «Від солодких слів буває гірко». Не треба ніколи лестити, говорити не те, що думаєш, бо настане час і людина гірко розчарується в тому, що ти казав. І ким ти станеш в її очах?
- «Добре слово краще, ніж гроші». Кожна людина знає ціну грошам, але добре, тепле, щире слово може принести радість, розраду, щастя. Тому говоріть людям добрі, теплі, щирі слова.

Вчитель. Ось ми і розібралися з тим, як мова виховує. Кожне слово несе в собі заряд певних позитивних або негативних емоцій, тому зі словами треба бути дуже обережним. Культуру людини можна пізнати по її мові, як вона говорить, як запитує та відповідає. Мова людини — це показник її вихованості, культури, розуму і мудрості. Тому старайтесь, діти, вивчити рідну мову так, щоб розмовляти нею правильно, красиво, вишукано. Українська мова того варта! Будьте терплячими і наполегливими в оволодінні українською мовою, любіть і плекайте її, бо ви патріоти своєї Вітчизни, ви громадяни вільної України, а це означає, що ви її народ, а народ без мови — не народ, а просто юрба, яку можна знищити, поневолити...

Учень.

Співай, моя мово, у пісні чудовій

І смійся, у жартах звучи!

Світися щасливо у зірці ранковій

І в побуті теж — не мовчи!

Здіймайся у славі у небо високе,

Багатою будь, як земля.

Глибокою будь, наче море широке,
Щоб чули тебе віддаля,
Квітуй, як весна, у чарівнім суцвітті,
Весело по світу йдучи,
Звучи, моя мово чарівна, у світі
І в серці людським не мовчи.
Не дай занедбати себе і забути,
До кожного серця дійди.
У миті біди і найважчої скрути,
Як матінка рідна, прийди!
І тихо-тихенько співай колискову,
Щоб серце в дитинство вернуть,
Щоб більше ніколи свою рідну мову
Не міг українець забути.

Вчитель. Ідіть по світу гордо й незалежно, знайте, що ви діти вільної України, багатостраждальної, але роботящої і доброї, щирої вашої Батьківщини. Вона одна у вас, як мати. І від нас усіх залежить, якою вона буде, наша мила Україна. Від нашої любові, від праці, від честі нашої залежить її майбутнє і доля всіх нас. Любіть свою мову, свій милий край, свою Україну.

Учень.

Звучи, наша мово, над світом крилато,
Бо ти чарівна, барвінкова, багата!
Для нас, українців, найкраща, співоча,
Тебе будемо вчити завзято й охоче.
Учениця

І як козаки в давнину розмовляли
Та ворога з рідних земель проганяли,
Ми будемо приклад з героїв цих брати
І рідною мовою скрізь розмовляти.
Учень

Щоб вся Україна змогла порадіти,
Що ми — патріоти, що ми — її діти!
Що є в нас Вітчизна свята і єдина,
Є гордість, є мова і є Україна!

